

IV 493

6 25

1/100 0/03

1000 1/2 1/2 1/2
1/2 1/2 1/2 - 1/2 1/2

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, written in a cursive script.

Handwritten text in the middle of the page, featuring a large, decorative initial letter 'S'.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a date.



1787

Received of the Honble East India Company

the sum of

Rs. 10000

only

10000

for

the sum of

Rs. 10000

only

10000

ה נ פ ש

להחכם האלהי

רבינו משה מדעסו"א

מנוחהו כבוד

הובא לדפוס

על ידי תלמידו ורעו

דוד פרידלענדר

ברלין

בדפוס חברת חנוך נערים

שנת ה'תקמ"ז לבי"ע

П Л Е Ш

С П О С О Б

П Р И М Е Р

С П О С О Б

П Р И М Е Р

С П О С О Б

П Р И М Е Р

П Р И М Е Р

С П О С О Б

П Р И М Е Р

הקדמה

כר איש יקר רוח ונכון דעת, אהוב הסתהרות
על שרשי אנושיו, ויש לו יד להבין לשון
האשכנזי, כנר השביע בלחחות גפשו ופתעננ במעדן
רוח, בקראו ספר: פעדאן. אדר איבר דיא
אונשטערבליכקייט דערזעעלי, אין דרייא נשפרעכונג
אשר לרבינו משה מדעסו יא מנוחתו כבוד.
חורת חסד על לשונו, ונפת חטופנה שפתוקין.
בספר הלוח יסופר מחיי איש הדיק זאקראטעס
האטוני שמו, מזדקתו וישרת לבנו, מנועס לקתו
ומעומק בינתו. ויהי אחרי אשר הושיבוו אנשי
עירו אל בית הכלא אסור נחושטים, ונחרץ עליו

משפט המות בגודע לכל, עוד באו אליו תלמידיו
ואחות מריעיו הסרים למשמעתו יוס יוס, אל
המקום אשר הוא אסור שם, להתעלם עמו, ולשמוע
ממנו מוסר השכל ותעלומות חכמה. וגם ביום האחרון
יוס שתותו את כוס התרעלה הוא כוס המות ובא
יומו, לא נפקד מקומם, ובאו אליו לבקר, כי ידעו,
עתה יפריד המות בינו ובינס. אפס גם ביום
הזה פני האיש לא נפל, מפחד לא סמר בשרו
ואימות מות לא ביעתוהו, כי אלהים מעוז חייו ובו
בטח לבו. והוא יושב ודורש לפני רעים המקשיבים
לקולו ומבאר להם צדק הישיב: רוחנית כל חית
וחיי הנפש האמתיים. אמנם משה ידבר
וואקר אטם היה לו לפה, כי שם רבינו משה
המופתי וההקשים צפה הפיליסוף האבי הלזה, לא
באשר הניעם הוא לשעתו, רק כאשר המליאס נעל
הספר ברוח מנינתו אשר בחן בכור שכלו, ויאלו
המופתיים מאמתת הדברים ומהותם על משפט הגיוני,
באופן מתקבל על הדעת להשקיע לב החוקר ולהשריש
בלבו: כי לא גבורנו להשמד נלח, רק נותר

להתהלך באור החיים ולראות ביטע אלהים — נלכ
סלה • לא תפגע רוחנו ולכנו לא יהמה , שאחרי
מות הנגף תכול תרדמה על הנפש , תישן שינת
עולם ולא תתעורר לנח • חלילה ! כי מצואר שלא
ימנן הדבר בחק השלם העליון ובמדותיו , באופן
שיהיה ביינו האמונה ברחוקו , באמונתנו בהרחקת
אנמנע הסותר את עצמו , ובהרחקת היש והאין
באחת • גם לא ישאר מורך או יראה ופחד בלבבינו ,
אם מורי השקר באל אלים ישימו תהלה לאמר :
בי יטעם וכי יריב באדם עלי סנה וטעם • עתה
יסכר פיהם בהגלות כי מקור אנו מקורם , כי לא
ידעו ולא יבינו , כי הקנאה והשנאה והתחרית וכל
דגשות הנפש המשפילים את הוד האדם צעפר יסודו ,
רחוקים המה ממצוד הנשגב , מרחק תחתית
מרום שמים ! ואיך יעלה איכוא על דעתינו , שהעולם
הרם והנשגב ישיש להרע , ישנא או יהדוף באיבה ,
גם אותנו , גם כל היצור אשר יצר בחפץ רוחו ,
אם נטיב אם לא נטיב , כלדיק כרעט , הם , כי לא
להזכיר ! אמנם תמוס יהיה לבנו בקרבנו , כי יאהב

היוֹר את יִזְרִיֹן אֲהַבָה רַבָּה בְּלִי חֶקֶר וְתַכְלִית • וְגַם אֵלֶּךְ
עַנֵּשׁ יַעֲנֵשׁ הַחוּטָא הַלֵּא לְעוֹבְתָו יוֹסֵר , כִּי כָל פּוֹעֵל
בְּפִיֹן מִטּוֹב וְיִשְׁבְּעוּ • נִשְׂיֵם נֹא הַכְּלָלִים הָאֵלֶּה לְעֵינֵינוּ ,
וַיְהִי בִּידֵינוּ לְמֵאוּנֵי מִשְׁפַּע , לְפָלֵס מַעֲנַל דְּרַכֵּינוּ
וְלִלְכַת בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְעַלֶּה וְלִדְבַקָה בּוֹ , לְחַיּוּתָמ
בְּהִיוֹס הַזֶּה , וְלַטּוֹב לַעַל כָּל הַיּוֹמִים •
אֵת כָּל הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה אֲזוֹן וְחֶקֶר רַבִּינוּ מִשֵּׁה נ"ב
בְּסִפְרוֹ פַּעַד אֵן • וְעַלֵּיהֶם טַעַף מַלְתּוֹ , תּוֹרַת
אֲמַת צַפִּיָּהוּ , וְזִמְדַּבְּרוּ כְּאוֹה •
וְלֹאֲהַבְתָּ אִישׁ מִשְׁבִּיל דֹּרֶשׁ אֵת אֱהִיִּם , אֲשֶׁר לֹא הִבִּיֵן
בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּמוּ , וְהַתְּאוֹה תְּאוֹה לְדַעַת אֵת הַלְּמוּדִים
אֲשֶׁר עַלֵּיהֶם הוֹסְדוּ : נִחִיִּית רּוּחִית וְחַיִּית הַנֶּפֶשׁ בְּסִפְר
הַלּוֹה , עַל סִדְר הַבְּיוּנִי , הַתְּנַדֵּב הַמַּחֲנֵר לְהוֹלִיאֵם
אֲמַנוּ וְלִכְתַּבֵּם בְּלִשׁוֹנֵנוּ הַקּוֹדֵשׁ בְּלִשׁוֹן קִזְר וְלֹא זֶךְ
זְבִּירִי בְּלִי עוֹדֶף וַיִּתְרוֹן , בְּאֻפְּן שְׁהַלְּמוּדִים הָאֵלֶּה
קְשׁוּרִים וְאֲחֻזִּים יַחַד אִישׁ אֵל אֲחִיו כְּחֻלּוֹת שְׁלֵמַת
זֶהב מַעֲשֵׂה יְדֵי אֲזוּמָן • יוֹדֵה כָּל מִבִּיֵן וְכָל אוֹהֵב מַחֻקֶּק
כִּי לֹא נִמְלָא כְּתוּב בְּסִפְרֵי קְדֻמוֹנֵינוּ דְּבַר עֶרְךְ אִיהִם •
וַיְהִי מֵאֲמַר רֵאשׁוֹן מִסְפַּר הַנֶּפֶשׁ , אֲשֶׁר הַבְּאֵתִי

לדמות כלום, הוא דרוש ק"ש הנפש עם הרוח,
מאמר נשגב ועמוק למאוד מאוד, וגם הוא לרבינו
משה נ"ע. ורלוף היה בתוך אגרת אשר כתב המנוח
למיוחדעו החכם הרב נבי הירש ליבשיץ וכרונו לזרכה,
האיש הזה הולך תמים וירא את אלהים מרבים,
אחרי שרת את אחיו בהגות סופר ונאמן בנרליץ,
הלך לו לעת זקנותו לברעסלויא וימת שם בשיבה
עונה. מדי היומו שמה, הריץ אגרות רבות מלאות
שאלות וחקירות נכבדות לרבינו משה נ"ע, כי כלתא
וגם נכספה נפשו לחקור לכל חכלית, ולדעת אי
זה מקום בניה, ועלתה בידו, כי על כל שאלותיו
השיב תשובת רבינו משה נ"ע, האיש אשר ידו בכל,
ועל כל פני אחיו גבר בחכמה בדעת ובמומה.
בין החקירות האלו, היתה גם שאלת החכם על
ענין: קשר הגוף עם הנפש, שאלה עמוקה ונפלאה
עד מאוד, עמדו עליה כל בעלי העיון ונשחוללו כל
אזריו לב. עליה כתב רבינו משה הדרוש הלזה,
מוזק על ידיעות רמות ונשגבות, אשר שאב ממקור

מים חיים מספרי החכמים אנשי השם : לייבניטץ
וואלף , בילפינגר ותלמידיהם •
צדשתי את לבי להדפיס גם הדרוש הזה , לתועלת
המשכילים בעם חקרי לב אשר להם יד ושם בחכמות
אלהיית באלו , אף כי מעטים המה • והיה כל איש
ור אשר לא נסה ללכת בעקבות הפילוסופים , כי
תכונת שכלו עודנו בסתר המדריגה , או אם לא טעם
מעולם דגש החכמה והעיון , אל יקרב הלום לקרוא
מאמרים רמים ועמוקים באלו , כי לא לעור ולא
לכועיל יהיו לו •

וצדשתי נכספתי להפיץ מאמר כזה בין חקרי לב
בעמינו , להיות שכבר דרשו קדמונינו בעל ספר
מורה נבוכים , בעל מלחמות השם , בעל עקדת
יזחק ובעל האמונות והדעות , על מהות הנפש ואופן
התקשרותה עם אגוף • עתה יבין המבין וישפוט
השוכח בין דברי רבינו משה בר מיימון , דברי
הרב לוי ב"ר גרשון , דברי הרב הכולל יצחק עראמה ,
דברי רבינו סעדיה גאון , ודברי רבינו משה נחמן
עדן • (ואת הרב מנשה בן ישראל לא אוכיר , אף

כי חכר ספר מיוחד על זה , הוא ספר נשמת חיים ,
כי הוא הלך אחרי דעת המקובלים , והגיע דברים
אשר לא יספיקו למאמץ חכם *)
ואם אמנם ידעתי שהעיון והחקירה בדברים כאלו
כבדו למאוד מאוד , וכחות השכל תשפילה לכת :
וזוהר מי ידרוך נתיבות כמשנת חדה , מי ילך
דרך לא סלולה , ולא ילאה ? הן גם לא נכחד ממנו
כי תאות הנפון אורגן החקירות על מחצב אנושות ,
תאות עמומה היא , רשפיה רשפי אש ילוצו שלהבת
יה נפשו המשכלת באין מכנה , ואין מעגאר לרוח
החכם לדרוש לתור ולחקור להשכיל ולהתבונן על
אמתת הדברים ועניינם כאלו * וזאת פרי החקירה :
שכל עוד שיוסיפו המשכילים אומץ והשתדלות בלי
רמיון ועללתיים , חכמתם כל תתבלע , וינחם
למחור חפצם *)

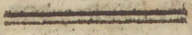
וכן דרש רבינו משה נ"ע באמרן :

י דע , שהטוב והמטיב נתן לכל איש אשר בו רוח
י חיים מנות מנות , תכונות וקבינים מתחלפים
י ושונים * נשרשו נפש משכלת ונחרתים על לוח

11 לב מדין • על שדה עוב המה שחולים לעשות פנף
 12 ולגדל פרי • כל עוד אשר ישיס האיש עיניו ולבו
 13 על כחטיו ותכונותיו, כן ירבו וכן יפרונו בחוקף
 14 ועוון, וכל אשר יוסיף לרכוש עם הקנינים אשר
 15 רכשה נפשו, כן יפנה וגם ילחץ להיות יותר
 16 שלם, השגתו יותר שאירה, וידעתו יותר
 17 ברורה וזכה: כי כל בחות הנפש יגיעים תמיד,
 18 וביד כל אדם שעמלו בחכמה ובכשרון לגדלם
 19 ולחוקם עד אין חקר • והיא הנפש יחידה חיה,
 20 תשק ממדריגה למדריגה מעלה מעלה בלי שיעור
 21 ותכלית, וכנפיה לא תרפינה •

בהבתו בחודש אדר היתקמזוין ליצירה

דוד פרידלענדר



מאמר ראשון

הלמוד בהשגרת הנפש, כפי מה שהוא יסוד התורה
 והאמונה / יפרד לשלשה ראשים * וזריך שכדבר
 על כולם / כדי להעמידך על אמתת הלמוד ההוא *
הא' / שהנפש איננה גוף / כי אם עצם פשוט / ויקרא :
 רוחנית הנפש *
הב' / שהנפש לא תגוע במות הגוף / ולא תמות כל ימי
 עולם / ויקרא : כנחות הנפש *
הג' / שהנפש תפיה אחרי מיתת גופה / ותשאר משפלת
 וזוכרת חת כל אשר נעשה בהיותה עמו / ויקרא :
 חיי הנפש האמתיים *
 ובתקלה נבאר רוחנית הנפש כמופת שאין אחריו תשובה *

מרוחנית הנפש

א

הנמצא : או עצם אחד / או מקובץ מעצמים רבים *
 המקובץ יקרא מורכב / והעצמים אשר
 מהם התקבץ / הם חלקיו ; והאחד יקרא פשוט *

ב

אמתת המורכב ומיותו / הוא מהות החלקים אשר מהם
 התקבץ הכל / ואופן צרופם / דהיינו סדר המלאש
 זה בצד זה / ויחס כל חלק אל הנותרים בשיעור ומצב * דרך
 משל ; מהות גוף האדם / אינו כי אם מהות הנשר והדם
 הגידים והעורקים והעצבים / ובכלל מהות החלקים אשר
 מהם א א

מאמר ראשון

מהם חבר / ואופן חבורם כמנכס וסדר ויחס הראוי * מהות
האילן הוא מהות השרשים והעיקר והענפים והעלים / ואופן
קשרם כמנכס ויחס הגוף / וכן כיוצא בזה *

א

הסדר והיחס, מומחזר המצטרף : כי לא יגיע ענינם
בשכל, כי אם על ידי הקשה בין דבר למחברו
[עיון מלות ההגיון שער י"א] *

ב

ענין ההצטרפות לא יושלם באחד המצטרפים, כי אם
מבין שניהם, או מבין כולם, אם הם רבים * דרך
משל א' ב' מצטרפים, מבואר שלא יושלם ענין הצרוף,
לא בא' לבד, ולא בב' לבד, כי אם מבין שניהם, על
ידי שעור והקשה בין א' לב' * ולזה לא יושלם ענין
ההצטרפות מזה לכפש * כי ההקשה בין דבר למחברו משעולת
כפשו המושגת הדברים ומקישם *

ג

אמתות המורכב ומהותו לא יושלם בנושא מזה לכפש, כי
כללות החלקים והיחס והסדר שבניהם מאמתת
המורכב ומהותו, כאשר התבאר (ב) ; והם מהמצטרפים
(ג), לא יושלם ענינם בחלק מחלקי המורכב כי אם מבין כולם
(ד) על ידי הקשה בין כל אחד מהחלקים להגותרים * ואחרי
שכלל חלק מציאות בודד, לא יושער ענין הכללות, שהיא
נושא ההצטרפות, כי אם בכפש המושגת והמשערת את החלקים
ומקישם חלו עם חלו *

1

בל הרגש ציור בנפש ממוחש , מורכב : כי פכת ההרגש
תנועה בגוף האדם ובכלי החושים : והגוף מורכב *

נושא ההרגשה עצם פשוט , לא מורכב * כי הנח שיהיה
מורכב , מבואר שלא יושלם ענינו ומותנו חוץ לנפש
(ה) ויצטרך אם כן אף הוא לנושא זולתו שיחול בו ענין כללות
החלקים , וילך זה לבלתי תכלית , והוא דבר מבואר הביטול ,
ועל כרחק שתביע לסוף אל נושא קיים בעצמו , יחול בו ענין
החלקים , וכללותיהם , והיחס שביניהם , בלי שיצטרך אל
נושא זולתו , והוא עצם פשוט , בלתי מקובץ מעצמים
רבים , והוא יהיה נושא ההרגש כמו שרצינו לבאר *

ה

ההרגש הוא ציור הרבים בנושא אחד *

ט

ואחרי שלא תשוער ידיעה או השגה , מצלתי שיכנס צד
ענין היחס וההקשה , הערך והשעור , ובכלל ענין
ההצטרפות : הנה לא יהיה נושא כל ידיעה וכל השגת המושכלות
כי אם עצם אחד פשוט , בלתי מקובץ מעצמים *

יוד

ומבואר שנושא ההרגשה , גם הוא נושא הידיעה וההשגה
אחרי שזן ההרגשות נעלה לידיעות והשגות
כדודע , ולולי שיהיה נושאם אחד בעצמו , יצטרכו שניהם
לנושא זולתם :

ואחרי

מאמר ראשון

י"א

ואחרי שלא יזויר חפץ ומאון ורצון, כי אם בנושא
מרגיש ומשיג, כמוכאר עענמו, הנה יהיה העצם
הפשוט המרגיש והמשיג, גם הוא נושא החפץ והמאון, הכחירה
והרצון *

י"ב

העצם ההוא הפשוט, מזלד היותו נושא ההרגשות יקרא
נפש: מזלד היותו בעל החפץ והמאון יקרא **רוח**:
ובכחיות היותו נושא התבונה ודעת העושכלות יקרא **נשמה** *
ואולם היא הכפש, היא הרוח, היא הנשמה, כי העצם
הבלתי מורכב מחלקים לא ינותח לכתמים, ואלו יזויר שינותח
היה לכל נתח ממנו מציאות בודד, ולא יושלם ענין כללותיהם
חך לכפש, כאשר בארנו * ומכואר אם כן: שנושא כל
כחות הכפש כולם, עצם אחד בלתי מורכב; ורוחני לא
גשמי, כי כל גשם מורכב ואפשר שינותח *

מנצחות הנפש

י"ג

מציאות דבר אמרי אשר לא היה יקרא הויה, ואפיקתו
אמרי המאלו יקרא **הפסד** *

י"ד

המורכב יתהוה בהתבנות מהותו ואמתתו, דהיינו
בהתקבץ חלקיו על סדר ומצב כאה לאמתתו,
ויפסד בהתפרד החלקים או בנטול סדורם * ולכן אפשר
שיקדמו

שיקדמו החלקים בזמן להיות המורכבים ויאחרו להפסדו

ט"ז

הפשוט לא יתהוה כי אם מן האפס אל היש , ולא יפסד
 כי אם מן היש אל האפס , לא יקדם דבר מזמנו
 להיותו , ולא יאחר דבר מזמנו אל הפסדו *

ט"ז

הפשוט לא יתהוה בזמן , ולא יעדר בזמן , כי אם יתהוה
 הויה פתאומית מן האפס אל היש , ואם יפסד ,
 יעדר העדר פתאומי מן היש אל האפס , בלי זמן *

י"ז

המורכב אפשר שיתהוה פתאום , ואפשר שיתהוה בזמן ,
 אפשר שיעדר פתאום , ואפשר שיעדר בזמן ;
 כי כזאת החלקים פתאום מן האפס אל היש , על סדר כזה
 לאמתת המורכב , יתהוה המורכב הויה פתאומית * דרך
 נוש : בעת הבריאה צוה השם , ועמדו כל מעשי בראשית
 בנכיכס וקומתם , מן האפס אל היש * בהפסד החלקים
 פתאום מן היש אל האפס , יפסד המורכב הפסד פתאומי *
 בהקדים החלקים להיות המורכב והקדמם על ידי תנועת ההעתק
 על סדר ומזכ כזה לאמתת המורכב , יתהוה המורכב בזמן ;
 בהתאחר החלקים למורכב , יפסד בזמן *

י"ח

מבואר שכל כועל מונפל לא יפעול כי אם בזמן * ואחרי
 שכל הנבראים בעלי גבול ותכלית , לא יפעלו
 ש אם בזמן * וכל הסכות הטבעיות אי אפשר שיזליחו דבר

מ

מאמר ראשון

מן האפס אל היש, או ישיבו היש לאפס, כי זהו שמי
פתאומי, כמבואר, והס יפעלו בזמן, וכל מעשיהם אינם
כי אם מן היש א היש, לא יחדשו דבר ולא יכחידו דבר *

י"ט

כל שינוי פתאומי לחדש דבר מן האפס אל היש, או
להכחידו מן היש אל האפס, אינו כי אם פעולת הבעל
פלי תכלית ברצונו גרידא; על דרך נסי, לא על דרך
תולדות הנבראים, באמצעות הסכות הטבעיות, כי אלה
פעולות בזמן מן היש אל היש *

כ

גוף האדם אפשר שיתהוו בזמן, על ידי סכות טבעיות
גבראות, וזהו לדת האדם; ואפשר שיגיע לשעתו על
ידי סכות טבעיות, בהתפרד החלקים אשר מהם הורכב,
או בכטול סדורם ומצבם הנאות לאמתת הגוף, וזהו מותו *

כ"א

ואולם נשמת האדם, שהיא עצם אחד פשוט, לא תתהוו
כי אם ברצון השם גרידא, על דרך נסי, ולא
תפסד כי אם ברצונו גרידא, על דרך מופתי' למעלה מסכות
התולדות הנבראות * ואם כן כל תחלואי הגוף ומקריו,
וכל הסכות הטבעיות בולם לא יכחידוה, ולא ישיבו אותה
לאפס, ולכן לא תמות ולא תגוע לכח, אם לא יכחידה
בוראה ברצונו גרידא, לא על ידי המנהג הטבעי, כי אם
על דרך נסי *

כ"ב

השם יתעלה לא יכחיד דבר; כי כל פעולת השם יתברך

שמו

שמו, טובות בעצמם, ואם נראות לנו לפעמים רעות, ידוע
 שלא יקרה זה לנו כי אם מקוצר השגתנו, ובאמת אם הן
 רעות בחלק הן טובות בכלל היצורים. ואילו ידענו את כל
 המעשים כאשר הם ידועים לפני יתעלה שמו, היינו מודים
 ומשבחים אותו, על המאורעים הנראים רעים, כי אינם כי אם
 רע מדומה, וכאשר יבואר באריכות במקום אחר, וכאשר העיר
 הרב על זה בספרו מורה נבוכים. ואולם ההעדר מן
 היש אל האפס הוא רע אמת לא מדומה, כמבואר. וכל
 תולדות הרע האמתי רעות באמת, כאשר יבואר במקום
 אחר. ואם כן לא יראה השם מעולם ועד עולם להכחיד שום
 נברא ולהשיבו אל האפס הנמור. מבואר אם כן על דרך מופת:
 שנשמת האדם לא תמות מיתה טבעית בגוף אף לא
 תכחד נכח ברצון בוראה גרידא, כי אם תהי' נצמית. והנה
 מה שרציתי לבאר.

מחיי נפש האמהיים

במה שקדם התבאר במופת, שכל עצם משיג או מרגיש
 אי אפשר מבלתי שיהיה אחד, רוחני, בלתי
 מקובץ מחלקים, ושלא יקבל הויה והפסד כי אם ברצון
 הבעל בלי תכלית גרידא, על דרך נסי, כשגב מדרכי
 התולדות ומטבע היצורים. ובארתי לך עוד שהטוב והמטיב
 לכל, לא יכחיד דבר ברצונו גרידא, אף שהוא יכול להכחידו
 אם יראה, ואם כן אין עוד שום ספק בדבר, שנשמות
 בני האדם לא תגוענה בגויעת הגוף, והגוף בעצמו לא יכחד
 ולא ישוכח לאפס, כי אין זה כח התולדות ואולם יתפרד
 חלקו כידוע.

ואולם

מאמר ראשון

ואולם הנפש, אחרי שהיא בלתי מקובצת אי אפשר שתתפרד ותפסק כלל, מעתה ראוי לנו לעמוד גם על מקום הבחינה השלישית אשר זכרנו והיא: אם נאמין שהנפש תשאר לחיות הקיים האמתיים, להיות עצם משכיל ורוצה, ובעל הכחות כולם כמות שהיתה טרם הפרדה מעל גופה, ולא תאבד דבר מגל הקנינים והשלמות אשר קנתה בעולם הזה בעוד שהשתמשה בחושיה וכלייה; אי אפשר שתדך מגדולתה וממעלתה, עצם משכיל המושכלות ורוצה בטוב, ותשוב להיות כנפש העולל והיונק, טרם ידע מאוס ברע ובחור בטוב, והיה כמעט כמשלת לנפש הכהמה המרגשת לבד; או תשוב להיות כנפש נפלאה שת כל חוה שמש, שהוא עוד למטה ממדרגת העולל, ולא קנה עדיין כלום מהשלמות והקנינים *

והנה ידוע [עיין מלת ההגיון שער ד' וביאורי שם] שכל משפט לא ימנע מחלוקה, ויהיה או מוכרח או אפשרי או מחלט; והמוכרח הוא מחויב או נמנע: כי אם יכלול המשפט ההוא סתירה בעצמו או לדבר אמת זולתו, הנה הוא נמנע, ואם יהיה סותרו נמנע יהיה הוא מחויב. והאפשרי הוא שאין סתירה לא בו ולא בסותרו; ובהנמצא סבותיו ישוב להיות מחלט או נמנע, ואם לא תמצאנה הסבות המוציאות אותו אל הפועל, לא ימצא כלל, ויהיה אפשרי גרידא *

מעתה, המשפט אשר אנו דנין עליו, אין ספק שאינו מן המוכרחים, דהיינו שאינו לא מחויב ולא נמנע. כי אחרי שראינו שעצם הנפש הוא נלתי, אינו מן הנמנע, שישארו לו הקנינים אשר קנה והמושכלות אשר השיג על אמתתם. ואולם גם סותרו אפשר בעצמו ואינו מן הנמנע: כי אנו רואים האדם המשכיל בעת שיטן וירדם

או בעת שיתעלף ותתעטף רוחו, או אם ישתה וישתכר, וכדומה מן המקרים, תשוב הנפש שבו להיות כנפש הנפלא או כנפש היונק, ויבטלו הכחות והקנינים אשר קנתה. ואם יהיה זה בלתי נמנע זמן מועט: איך ספק שאין סתירה בדבר לא בעצמו ולא לדבר אמתיו וולתו, ואם כן יש מקום לבעל הספק לטעון ולומר: אפשר שיארע כזה לכפשות בני אדם אחרי המות, ואפשר שתשארנה על התבונה ההיא לנצח נצחים.

הכן רואה, המשפט הזה אשר תקראו עליו, דהיינו: הכפשות תחינה אחרי מות הגוף החיים האמתיים לנצח נצחים ותשארנה לנצח בעלות הקנינים אשר קנו, הוא לא מחוייב ולא נמנע, ואין לנו דנין כי אם על הספק הזה אם הוא משפט אפשרי גרידא, או אם הוא משפט מחלט כמציא. והדבר תלוי ברצון הכורא יתעלה ובגזרתו: אם גזרה חכמתו שתמנאנה הסבות, אשר על ידן יעלנו החיים המשכילים מעלה מעלה על ידי קנין השלימות, וישארו בעלי השלמות ההיא והקנינים ההם כל ימי היותם, דהיינו לנצח; או אם עלה בדעת עליון, שיעלו זמן מה ממדרגה למדרגה ומשלמות לשלמות אחר ירדו מטה מטה למדרגת המרגיש גרידא, והקנינים ההם אשר קנו בעודם חיים משכילים כלא היו. דרך משל: כאשר ישא האדם על תיכונן בהולדו: אם יהיה מעופף? תהיה המענה: שהדבר נמנע, ואם תשאל: אם יהיה עצם מוגבל? תהיה התשובה: מחוייב; ואולם אם תשאל: האכס יהיה או סכל, העשיר אם עני? הנה אחרי שאין סתירה לא בדבר ולא בהפכו, תהיה המענה שהוא דבר מחלט, ושהדבר תלוי בסבותיו, אם רצה השם שיהיו או שלא יהיו. ען הדבר בנפש: כמנע שתגוע בגויעת הגוף, ומכרת

הנפש

שתשאר להיות עצם מרגיש הרגש מה, ואולם אין הכרח
 שחוק וזך יהיה ההרגש. הוא אם רפה וכבד? התשאר
 להיות בעלת השכל הנקמה והרצון החפשי, אם אין?
 וידיעתנו זו כידועתנו בכל הדברים המחלטים טרם זאת
 אל הפועל, תכלית שדע הוא: אם יהיה הדבר ראוי
 בחק השם ומסכים עם דרכי חכמתו ומקדו ואמתתו,
 אם לא?

ותדע ותבין שהאופנים האפשרים בחקירה הזאת יפרדו
 לחמשה ראשים *

האופן האחד: שישארו כל החיים והמשכילים על התכונה
 אשר הם עליה, בלי שינוי ותוספת או מגרעת לכזה נאחיס *
 וזה אי אפשר בחק העצם המוגבל, כי הוא על כרחו
 שישתנה תמיד *

האופן השני, שכל החיים המשכילים הנבראים יעלו ונח
 מעלה מעלה, ירדו בקנינם ויוסיפו בשלימות במעלות
 ובאזרח כל ימי עולם, בלי הפסק ירידה כלל וכלל, ותדמה
 בליכותיהם אל האזרח הנצחי לתכונה על קו ישר,
 עולים ממטה למעלה *

האופן השלישי שכל החיים המשכילים הנבראים, יעלו
 זמן מה ויוסיפו בקנין ושלמות ואזרח, אחר ירדו למדרגה
 שפלה אשר היו שם בתחלה, טרם עלותם, או למטה
 קמתו * ישכחו כל המדעים וכל המושכלות; יאבדו כל
 הקנינים אשר קנו, וכל התכונות הנפשיות אשר רכשו,
 צעודם במעלה ויתרון, וישבו להיות חיים מרגישים
 לבד בלתי משכילים * ועל זה הדרך תדמה ההליכה,
 לתכונה יורדת על קו ישר ממעלה למטה *

האופן הרביעי, שכל החיים המשכילים הנבראים,
 יעלו זמן מה וירדו זמן מה וישגו ויעלו, אל המקום אשר
 היו

מאמר ראשון

ציון שם או למעלה ממנו, ותדמה הליכותיהם, לתבועה
 על קו חוזר אל מה שממנו.
 והאופן החמישי, שקצתם יעלו ויוסיפו בשלמות,
 וקצתם ירדו מהאושר אשר התעדנו בו, אלו הולכים הולך
 וקרוב אל האושר, ואלו מתרחקים ממנו הולך ומתרחק.
 ויש עוד דרכים מורכבים מאלו, יאריך הספור בהם.
 ובספרי על השארות הנפשיות האדרכתי בזה, והראיתי
 שהתנועה על קו ישר אינו מדרכי התולדות. והבאתי ראיות
 בכוחות על זה, שהשם יתעלה כשם שאין מוכחד שום ענין,
 כן לא יכחד שום קנין ושלמות לגמרי, עד שלא יעשה
 רושם ויהיה כלא היה, כי אין זה מדרכי החכמה והשפע הבעל
 בלי תכלית. והראיתי שהדרך היותר ראוי במקל אמונה,
 והיותר נאה ונומכים עם דרכי החכמה והאדק, הוא, שכאשר
 התחילו הקיים המשכילים לעלות במעלות השלמות והאושר כן
 יוסיפו לכח, ואולם ירדו לפעמים זמן מה, אחר יעלו
 להתעדן: והכל בצדק ובמשפט בחסד וברחמים, כפי אשר
 תגזור החכמה העליונה בלתי בעל תכלית, אם יהיה ראוי למדת
 הדין או למדת הרחמים, כי בטוב העולם כדון. ועל הדרך
 הזה לבדו יתכנו דרכי השם, ובלעדו חס ושלוש מקרה אחד
 בטוב ולרע, לעובד אלהים וללא עבדו, וזהו כנדיק כרשע,
 חלילה לשופט כל הארץ שלא יעשה משפט. ואין בזה מקום
 להאריך עוד.

הנפש

מאמר שני

דרוש מקשר הנפש עם הגוף

בחקר בתחלה על ענין ההשפעה הטבעית והזווגית, הנה יעלה על הדעת בהשקפה ראשונה, שענין מלות הללו תלוי בגדר מאמר שיפעל ושיתפעל; ולא מוצאי להראשונים במאמרים הללו גדר מספיק, וכדעה בחפשה אם הטיבו האחרונים מן הראשונים.

אמרו קצתם אם מהנחת א יתחייב הנחת ב, ומהעדר א העדר ב, יהי' א הפועל וב המתפעל - דרך משל: השמש והחום - מהנחת מציאת השמש יולד מציאת החום, וכאין שמש אין חום, יהי' השמש הפועל ופעולתו החום, והאוויר המקומם הוא המתפעל - ואולם אין זה מספיק לאמתת הדבר, כי פעמים יתחייב הנחת ב מהנחת א והעדר מהעדרו, ואף על פי כן לא יהי' א הפועל וב המתפעל: כגון אם יהי' א הכל וב חלק ממנו, הנה אם יתנועע הכל, יתחייב שגם החלק יתנועע, ואם ינוח הכל ינוח גם החלק, ואף על פי כן אין תנועת הכל פועלת תנועת החלק, וכן כיוצא בזה. וכדי לעמוד על אמתת הדבר צריך לדקדק בענין ההתחייבות, שלא כל התחייבות דבר מדבר, פעולה והפעלה - כי אם התחייבות המסובב מסבתו והעלול מעלתו הוא לבדו יקרא: פעולה והפעלה - ומעתה אנחנו שנים אל המקום אשר היינו שם בתחלה, כי לא ידענו מהו ענין הסבה והמסובב פעולה והעלול אשר עליו נשען גדר הזה - וכדי להוסיף באור, צריך שתקדמנה ההקדמות באריכות הדברים קצת יותר כראוי למדבר נגד חכם כמון, הצופה ומביט בתחלת הדברים

דברים מה יהי' בסופם, ואולם ידעתי כי אהבתך לי גדולה
 עוד מחמתך, ועל כל פשעי תכסה אהבה *
 דעיוני הנפש אחוים וכדבקים או בלא כחוליות השלשלת, קצתם
 מחייבים קצתם, קצתם שוללים קצתם * כל דבר אמת יחייב
 אמת: וכל אמת יחוייב מאמת: כל אמת ישלול השקר וכן
 להפך: על המוצק הזה סוככים הולכים כל דרכי ההקשה השכלית
 בהגדקה והגיון וכדומה * בכולם תאמר: אם הנחת רעיון
 א' או אכשר מבלתי שתולד ממנו תולדה, והיא רעיון ב'
 ומרעיון ב' תולד רעיון ג' וכן הלאה * (כל דברי האמת
 בשלום יחדיו אין בהם סותר או מתנגד לדבר אמת וולתו,
 ודברי השקר יריבו אלו עם אלו, ואין שלום *)
 גפש ועולם דבקים ונקשרים, כלומר כקשר הצוירים בנפש,
 בן קשר הנמצא באמת חוץ לנפש [להוציא החויות כאשר
 אבאר להבא] * ואם ציור א' יוליד ציור ב' בנפש, יהנה
 מציאות א' ויליד מציאות ב' חוץ לנפש * והמכין מציאות
 א' ומשיגו, יבין איך יולד ממנו מציאות ב', ועל היסוד
 זה הונחו כל דרכי ההקשה בטבעיות, אהיות,
 ומדות, בכולם תקיש מנמצא על נמצא, בכח הקשר
 האמין שבין ציוריהם * דרך משל: בנפש, חוזק
 פעולת השמש דבק עם החום, ורפיונה עם הקור, וכן
 בעולם המציאות בן הוא * בנפש, גוף מתנועע בלי עוצר
 ומעכב, יתנועע תמיד על הדרך ההוא בלי מהירות ואיחור,
 וכן בעולם בן הוא * ועתה אם המכין ענין א' יבין הוויית
 ב', ואיך הכריע היותו על בלתי היותו: יהי' בנפש א'
 חכה וב' מסוכב, ובעולם א' עלה וב' עלול * ועתה
 אם יארע דבר בעצם, וסבת המאורע בכח עצם אחר,
 דהיינו שהידוע ענין הכח ההוא ונבולו, יבין ענין המאורע
 ואיך נתחדש, יהי' הראשון מתפעל והשני פועל, והיא
 פעולה

פעולה יוצאת [Actio transiens] * והמאורע
 בפועל, שנסתו כח המתפעל היא **פעולה חוזרת**
 [Reactio * Gegenwurkung] * ואם תחתיה תעמוד
 הפעולה, כלומר שתהא סבת המאורע בעצם כח העצם
 ההוא בעצמו והמעמדו הקודם, תקרא **פעולה**
עומדת [Actio immanens] *

יש בטבע הנמצאים הגשמיים, פעולה יוצאת על דרך ההשפעה
 ממשיתם, דהיינו שיצא דבר מהפועל, ויכנס במתפעל לפעול
 בו, כגון החום שיצא מהמחמם, ויכנס בין חלקי המתחמם,
 וכן ענין משיכת המאגנט, ושחיקת העלעקטרום
 והכולדה כבעלי חיים, וכדומה * ופשוט שלא תכול השפעה
 כזאת כי אם במורכב, כי העצם האחד לא יתפרד ולא יצא
 ממצו דבר לזולתו, אף לא יכנס בו דבר מזולתו, אלא שעם
 כל זה יש לזייר פעולת האחד באחד על שני דרכים, אם
 שיארע מצו במתפעל א' ולא תהי' סבת השצו ההוא במתפעל
 בלל, כי אם בכח ב הפועל גרידא, והיא הנקראת **פעולת**
ההשפעה עצמית [Influxus phycicus] *
 או שיהי' ב פועל ומתפעל יחד, וכן א פועל ומתפעל יחד,
 דהיינו שיהי' זיור א בעצם ב, וזיור ב בעצם א, ועל
 ידי הזיורים ההם יתפעלו וישתמו המזיירים בכחם המיוחד
 לא בכח הדבר המזייר, ופעולה כזאת תקרא **פעולת**
ההשפעה שכלית או פעולת האצידות
 [Influxus idealis]. המשל בזה: יעקב ראה את רחל
 ויאהב אותה, הנה על ידי הראיה נחקק בלב יעקב צורת
 רחל, ועל ידי הזיור ההוא התעוררו בנפשו מחשבות ורעיונות
 שתשוקות למצא חן בעיניה, ועל ידי כן עבד את אביה שבע
 שנים כימים אחדים *

ככה הזיור הראשון כנראה לפי ההשקפה הראשונה (כאשר יאמרנו
 קצת

קצת החוקרים) בא אל יעקב על ידי פעולת ההשפעה עצמית, כי לא היה בכח יעקב כלל לראות הצורה ההיא, לולא באתה לו נחמוש החזוני, ותהיה אם כן סבת הראיה ההיא במוחש הפועל אותה, לא במתפעל. ואולם מה שיארע אחר כך בנפש הרואה, המחשבות והתשוקות אשר התגברו עליו, אינם פעולת המוחש החזוני, כי אם פעולת הציור על ידי כחות הנפש אשר לאדם הרואה, עד שהאומר שרחל פעלה ביעקב את התשוקה הזאת לא יסקר, כי צורתה פעלה בלבו את כל אלה, אמנם היתה הפעולה בכוחות הנפש אשר ליעקב, לא בכח המוחש החזוני, והאדבר בדיקות ובהסכמות עם אמתת הדברים, יאמר: שעל ידי הציור אשר בנפש יעקב התעוררו כוחותיו לפעול התשוקה ההיא, ופעולה כזאת תקרא פעולת ההשפעה הציורית. ואם יקרה כזה גם בנפש רחל שתתפעל בציור יעקב ותאהב אותו, כאמר:

שהפעולה השפעה ציורית הסכמית או זוגית [Influxus idealis harmonicus] וככל זה אין מחלוקת בין בעלי מדע כלל, כי כולם יודו שאין הציור פועל בנפש על ידי השפעה טבעית, כאלו נעשה מה שנעשה בכח הציור הוא הפועל, לא בכח הנפש, כי זה מובאר בטוב, ואולם על הציור הראשון, ואופן הגיעו בנפש, יחלקו החלוקים בעקבות לייבביטץ עם יתר החוקרים.

ויש בזה שלש דעות מחלוקות והם:

- (א) שלא תהיה הנפש בקבלה הציורים החושיים כי אם מתפעלת בכח המוחש החזוני לבד, והם הנקראים בעלי ההשפעה [Influxionisten].
- (ב) שלא יהי' המוחש החזוני כי אם הגורם לא הפועל והנפש מתפעלת גרידא, והפועל האמת הוא השם יתעלה והם הנקראים בעלי הגרם [Occasionisten].

הנפש

(ג) שגם הציור הראשון יבא לנפש מכח המוגבל על ידי ציורים קודמים ובהסכמה עם המוחש החזוני, ושלש יהיה אם כן בין המוחש והחוש כי אם השפעה ציורית הסכמית, ונקראים: בעלי ההסכמה [Harmonisten]. ועוד נדבר מזה בעזרת השם בזה שיבוא.

אם יסכים הציור בנפש עם מוחשו חוץ לנפש יקרא תושיית או ישורת [Realitas]. והציור הנבדל ממכסי יהיה אם סותר למציאות חוץ לנפש, או מתחלף לו הסותר יקרא דמיון [Phantasma]. דרך משל: אם ידמה האדם שהוא בעל כנפים, או שיבוא השמש בעצם היום, או שיצב ויחלם, שהוא הולך בדרך וכדומה. המתחלף יקרא חזיון [Phaenomenon]. המשל כזה: ציור הלככה וקרניה וזורה. הנכח באמת אין ללככה לא זורה ולא קרנים, אלא שמתבטא כגד השמש וכגד עין רואה יחייב החזיון כזה, וכן ציור הקשת בענן, שהוא תולדת הצב בענן כגד השמש.

ויש הבדל עצמי בין דמיון לחזיון. שהדמיון אין לו שורש במציאות כלל, וכוח מקרה נפש המטגת גרידא, תצויר דבר שאינו כאלו ישנו. אבל החזיון יש לו שורש במציאות, אלא שאין היותו חוץ לנפש דומה מכל צד להיותו בנפש, אחרי שכת הנפש המוגבל ישנה ציורי הדברים ולא ישאר תמיד על אופניהם. [אמתת החזיון תלוי ועומד בין מציאות לציור. כי בהצטרף הכח הציורי בנפש בעל תכלית, א מציאות דכה חוץ לנפש, יולד החזיון, ואם ישפנה הדבר המוחש או אם ישתנה גבול הכח הציורי, ישתנה גם החזיון. דרך משל: אמתת הלככה פוסח על שני קעיפוס, על מציאת האור, ועל כח הראות; ובהצטרף כח הראות א מציאות האור, יולד עיני הלככה, ובהשתנות האור או כראות, ישתנה

ישתנה גם הנכב * וכן הקול, הריח וכיוצא בו * וכן אם יראה
הנביא תמונות מבהילות, או ישמע קול מדבר וכדומה, יקרא
חזיון * כי יש לציורו כנפש שורש ועקר במציאות חוץ לנפש,
אלא שיפול בהם החילוף, ולא תהיה ההוייה כנפש דומה מכל
ד עם המציאות חוץ לנפש * ולא אחריו בזה כי אין כאן
מקומו, ולא היתה הכונה בזה כי אם לכאר איך יפול שם
חזיון *]

אמתת הכח המצייר [Vis representativa], וכל
משיגו הוא תושייה לא הדיון, כי החזיון יולד מהאטרופות
המשיג אל המושג, באופן שיסתנה דבר כצור המושג
מגד חסרון כח המשיג, ואולם אם ישו כח המצייר את
עצמו, הכח הוא המשיג והמושג יחד, ואי אפשר שיפול
בציורו חלוף מפאת כח המשיג, לפי שהוא הוא, ואם כן
אין ספק שבח המצייר כנפש הוא יש אמת, ולא חזיון *
לא יחלוק על זה שום חוקר בעולם *

אמתת הצבע ומשיגו, הוא חזיון לא תושייה, אין
במציאות ממש כי אם פעולת האור וקנינו בעין הרואה, בחזק
או ברפיון, במהירות או בעצלתיים, כידוע * ומשם תעתק
הפעולה היא דרך העורקים אל המוח, והפעולה היא אם
כן תנועה * ובהעתק התנועה היא אל כח המצייר כנפש
תתהפך ותתפשט ותעשה מראה או נכב, וזה ענין החזיון *
וכן הדין בריוח וקול וטעם * אין במציאות חוץ לנפש כי אם
עצמים מופשטים מתנועעים ומולידים תנועה חזקה או רפויה,
ממהרת או מאחרת, מתמדת או בלתי מתמדת בכלי החושים,
ובהגיע התנועה היא אל המוח, תעשה השגה חושית,
מטעם או קול או ריח, כפי מה שהיה הכלי אשר בו נולדה
התנועה הראשונה ככח המושג, ואם כן אמתת הנכב והקול
והריח חוץ לנפש, אינה כי אם גופים מתנועעים *

הנפש

ואולם על הגוף והתנועה עצמו כפלה מחלוקת בין החוקרים
 האחרונים, אם אמתתם תושיה או חזיון * ויאמר
 לייבניץ והנמשכים אחריו שעיני הרה"תפשיטור
 [Extensio] חזיון עצמים רבים מתאחדים פועלים
 ונפעלים, ואין בנתיאות כי אם **עצמים אחדים**
 [Monades] בלתי מתפשטים, וכל מקרי הגוף וענינו,
 אינו כי אם חזיון הנפש * שרש במקרי האחדים הנקבצים
 וסדר הקבצים ושנוייהם, וכן פעולת הגוף בגוף אינה כי אם חזיון
 פעולת האחדים או נאו * כי האחדים אשר נומנו ונקבלו הגופים,
 הם יחד בזמן, ואם כן יש באופן הנוצאם יחד סדר קבוע
 והוא האנה * ואחרי שהם משתנים הנה הם פועלים ונפעלים,
 ויהיו מתאחדים, ואולם לא יתפגשו להיות אחד לגמרי,
 כי יש ביניהם הבדל עצמי המוטבע בהם * והנפש בראותה
 דברים רבים מתאחדים ובלתי מתפגשים תחזה ענין
 ההתפשטות, ואחרי שהאחדים משתנים, הנה ימשכו מקריהם
 אלו בסדר אלו, וזהו ענין הזמן *

העת, הוא יחס כל נמצא בערך אל הזמן * והמקום
 הוא יחס כל נמצא בערך אל ה**הגדרה** * והפועלים
 זה בזה בלי אמצעי, יקראו **נוגעים**, ועל ידי אמצעים
 נעטים יקראו קרובים, ועל ידי אמצעים רבים יקראו
 רחוקים *

בהשתנות מקרי הדברים ישתנו יחסיהם, ואם כן בהשתנות
 האחדים, ישתנו יחסו אל הדברים אשר עמו במקום,
 כלומר שהפועל בלי אמצעי ישוב לפעול על ידי אמצעי
 וכן להפך * אם כן קרובים נעשים רחוקים, ורחוקים
 נעשים קרובים * ואם נחזה עליו כזה בגוף שהוא קבוץ
 האחדים, כאמר עליו שהוא מתנועה ממקום למקום,
 ואם כן גם ענין התנועה חזיון לא תושיה * וכח התנועה

הוא

מאמר שני

הוא כמו הנחמה במקובץ; שרשו בכמות האחדים הנקבצים ובלתו דומה להם מכל צד: כי העצמים האחדים לא יתנועעו התנועה החזיונית אשר אלו רואים במורכבים, כי אם ישתנו השמי הראוי להם, ומשם יולד שני היחס בין כל האחדים להווייה עמו יחד, וחזיון שני היחס בקבוץ האחדים הוא התנועה החזיונית *
ואולם מה משפט כל האחדים ומקריהם?

הנה ידוע שלדעת הגת הזאת, העולם בכללו הוא גמלא אחד כליל השלמות, ואם כן כל חלקיו דברים ונאחדים אלו באלו, והם פועלים ומתפעלים אלו מאלו * אין ביניהם אחד שלא יפעל בכל, ושלא יתפעל מכל אחד מהם, וכבחיכת היוונו פועל כולם, יש בו ענין שהוא סבה לכולם, וכבחיכת היותו מתפעל מכולם, יש בו ענין המסובב מהם * ולזה יש בכל עצם אחד ענין אשר מומנו יודע מהות כל הנמצאים עמו יחד, ואחרי שמקרי העצם האחדים הם סכימיים עם מקרי הרבים אשר איתו יחד יקראו השגות, הנה יהיו האחדים מסוג המשיגים, וכחם המוטבע בהם פח מחשבי או ציורי, שהוא תשוקה והשתדלות להשיג, והוא המוביל על ידי הקודמים בזמן ואשר הם יחד * ומעתה יהיה כל עצמים האחדים, כל מחשבי או ציורי, וכבר בארנו שהכח הזה, הוא תושיה בלי ספק כלל *

והנה הענין שבעצם האחד, אשר מומנו יודע מהות כל העצמים אשר עמו יחד, הוא ציור העצמים ההם, והציור ההוא מוביל כל העצם המצייר ותשוקתו, לא יפעול הפח ההוא, כי אם כפי ציור העצמים הנמצאים עמו יחד * וכן בכל עצם יש ציור יתר העצמים, ועל ידו יוגבל כל העצם ההוא ותשוקתו, ואם כן יפעלו האחדים או צאו על ידי השפעה שכלית ציורית ויהיה ביניהם קשר חזונית [Nexus harmonicus] *

כל זה לדעת לייבניץ, והחולקים עליו יאמרו: שהתפשטות

הנפש

שהתפשטות תושיה לא חיון, ושהיא עצמות מתפשטת
 ותחייב עליו, ושגם בזמן והמקום והתנועה כמזאוס
 בעולם מציאות תושיה, ושחין בעולם עצם בלתי מתפשט,
 כי אם נפשות המזכילים ואשר הם מומינס, אבל יסודות
 הנפש גשמיים *
 ועתה עת לדבר מענין קשור הנפש עם הגוף,
 אשר בעבורו הקדמתי את כל ההקדמות האלה: והנה
 גם אכתי ידעתי שאין כפי דבר מדק, וכל אשר אמרתי
 בלתי וידוע לפניך, ידידי ורעי! כי לכל תכלית אתה חוקר
 אולם אמרי רואי שבענין הקשר הזכור, רחקו מחשבותיך
 ומחשבותי: אמרתי להציב כוונות, מושכלות ראשונות
 והנחות יסודיות למען נדע איך מקור המחלוקת בינינו *
 ואם נעמוד על מקום התחלפות הדעות, אין ספק שגם כיום
 או שנינו לדעה אחת ודברים אחרים *
 דבר ידוע ולא בעלל משום מזכיל, שצוירו הנפש ותשוקותיה,
 יסכימו עם תנועות הגוף המיוחד לנפש ההיא, וכן
 תנועות הגוף מחכימות עם ציורי הנפש, ולא יפול בזה שום
 ספק או מחלוקת * אלא שיש לשואל לשאול: אם יתהוו
 הציורים בנפש, מציורים קודמים ככח המחשבה אשר לנפש
 עצמה, או ככח הגוף וכלי החושים * וכן אם תהיינה התנועות
 בגוף מסובבות מתנועות אחרות ככח התנועה שבגוף, או
 אם הן מסובבות מכח הנפש * והנה התחלקו המוקרים בזה
 לשלש מחלקות שזכרנו למעלה *
 כת ההשפעה הטבעית אמרו: שתשוקת הנפש תפעול
 תנועה בגוף, ותנועה בגוף תפעול ציורים חושיים בנפש *
 וזה דעת אריסטו (אריסטוטלעם) והנמשכים אחריו * והנה
 אמרי שלדעתם התנועה ענין תושיה, לא חיון, ואם כן
 ענין התנועה רחוק מאוד מענין הציור בתכלית התחלק
 שהתנועה

שהתנועה מקרה הנשם, והצורך מקרה רוחני, והם כשואים
 מנושאים מתחלפים מכל וכל: לזה יקשה הדבר עד מאוד,
 איך משני דברים מתחלפים בתכלית החלוף. יהיה האחד
 סבה והשני מסוכב, האחד עלה והשני עלול, כי
 לדעתם התנועה עלת הצורך, והצורך או התשוקה הצורית
 עלת התנועה. ואחרי שמתבע הסבה והמסוכב, שהיודע
 ומשער ענין הסבה, יבין גם ענין המסוכב ממנו, אין לנו פלא
 וד יותר מזה, שהמבין ענין התנועה ישיג ממנו ענין הצורך,
 או שהמבין ענין הצורך יבין ממנו ענין התנועה?
 כת הנרס, הוא כת דעסקארטעם (קארטעזיוס) אמרו:
 שאין בכל הנמצאים פועל כי אם השם יתעלה, וכל הנבראים
 אינם כי אם מתפעלים, בעלי הכנה לקבל פעולה, ואולם אין
 בהם כח פועל כלל. והדעה הזאת זרה עד מאוד בעינינו
 כי אין להכנה גרידא, מציאת תושיה, כי איננה יש,
 ואולם תחול בנושא יש, אם יצויר בו אפשרות השמי
 וההתפעלות, והנושא הוא ה'יש' אינו התפעלות כלל,
 כי אם כח והשתדלות לפעול, דהיינו שהכח הפועל נמצא,
 וכל זמן הנמצא הוא תמיד פועל בלי השקט כלל, כי אם
 ישקוט, לא יסאר ממנו כי אם אפשרות הפעולה, ואין
 לאפשרות גרידא מציאות: ואם כן אלו לא חלק השם
 יתעלה לנבראים כחות פועלים תמיד, לא היו נמצאים כלל,
 וכל עצם הוא פועל, וכל עצם משתנה הוא פועל ומתפעל יחד.
 והנה בעלי ההשפעה שזכרתי, יפלו עוד במדוכה אחרת,
 והיא שאנחנו רואים: שהתנועה תשזור חוקים כלליים,
 לא תמוש מהם ולא תעבור עליהם בכל אופני הפגישה
 הדחופה, והמשיכה. לכולם דרכים מיוחדים כלליים, נוטע
 מאת יוצר כל, במקמרות כל יוטו כטבע היצורים, ועל
 ידם יהיה העולם בכלל: בלי היופי והשלמות.

ביתר כוללים מהחוקים האלו ; הם :

(א) שתהיה הפעולה היוצאת מן הפועל אל המתפעל , שזה
 א- הפעולה החוזרת מן המתפעל אל הפועל .

(ב) שיהיה כמות הכבוד [reactio] שזה בכל עת : ואם
 דחף גוף א' דרך משל לצד צפון , אי אפשר מבלתי שישוב
 הדוחף אחר הדחיפה לדרום , או שאחר בתנועתו לצפון ,
 כפי אשר מיהר תנועת הכדחף .

(ג) שאם נכפול גוף המתנועע עם חוזק מרוצתו ,
 ונחלק היוצא על מדת הזמן , יאז כמות הכח החי ,
 והוא שזה בכל עת ובכל הגע , בין קודם הדחיפה בין
 לאחר הדחיפה .

ומעתה אלו תתחדש תנועה בגוף , בכח התשוקה הנפשית :
 יבטלו כל החקים הללו , כי תהיה שם פעולה יוצאת מחבלי
 פעולה חוזרת כלל , ותתחדש תנועה לצד מן הצדדים מחבלי
 תנועה מצד שכבודו , ויוסיף אומץ על כמות כח החי אשר
 זכרנו * ואין זה מדרכי התולדות להטות ימין או שמאל
 מדרכים כוללים שהם שלמות וצדי היוצרה בכללה , וכל הטויה
 מדרך כללי הוא פועל נקי לא טבעי .

ואם נפסך לומר , שלא נאמרו כל הדרכים והחקים הללו ,
 כי אם בבחינת התנועה הטבעית , ואולם התנועה הרצונית
 לא תשמור החקים ההם , ואחרי שלא בא עליהם מופת חותך
 משויים : הגה אין מן הנמנע שתלך התנועה הרצונית בדרך
 אחר הרחק מדרך התנועה הטבעית * הנה כזאת היתה
 תשובתך , יודי ורעי ! ואולם הנראה שאיננה מספקת ,
 כי כבר אמרתי , שאין זה מדרכי הטבע לשנות החקים הכוללים ,
 ועוד אאלו היה דרך משל : תוספות הכח החי , פעולת החפץ
 גרידא , כאשר עוררת , והחפץ או התשוקה לצד היא סבת
 התנועה , אם כן לא יבצר מהחפץ כל אשר יוס לעשות ,

ואין

ואין מעצור לו ובלהוסיף על כח התנועה ככל הצורך אם נעט
 אם הרצה, ואף על פי כן אנו רואים, שלפעמים ירצה
 האדם לעשות דבר ויכבד עליו, ואין היכולת להניע הצוף
 מסכים תמיד עם החפץ והתשוקה, כאשר היה צריך שיהיה,
 אלו היתה התוספת על הכח, פעולת התשוקה לבד, ואין
 סבת התנועה החפשית כי אם הרצון והחפץ לבד *
 ואם תאמר שאין הרצון והחפץ לבד, סבת התנועה הרצונית
 כי אם חווק הציור וחולשתו, וכאשר אין ביכולתו של אדם
 להוסיף על אומץ הציור או לגרוע צומנו כאשר ירצה, ככה
 אין ביכולתו להוסיף על כח התנועה כרצונו, כי כחווק הציור
 כן חווק התנועה, ולזה תכבד לפעמים התנועה על החפץ
 אם יהיה החפץ לפעול פעולה יותר חזקה מן הציור כגשש
 אבל כל זה לא יועיל ולא יעזור, כי אין יחוס וערך כלל
 בחווק וחולשה בין הציור והתנועה, עד שתאמר חווק הציור
 יוליד תוספת כח ב', לפי שלא יצויר ערך יחס כי אם
 בין דברים המתדמים, לא בין דברים מתחלפים בתכלית
 החלוק *.

והן אמת, שלדעתך ידידי ורעי! וכפי הנראה מדבריך אין
 התנועה תושיה, ואתה מסכים בדבר זה עם אנשי כת
 לייבנין, שהיא תולדת כח האחדים, והכח הוא מסוג
 הכח המחשבי, אלא שהוא למטה ממנו במדרגה * ואם
 כן הוא לפי דרכך, אינו רמוק שיעורר עגס אחד פרדי את
 רעהו, ויפעול בו מחשבות, ועל ידו ישתנה כח המחשבי
 המוטבע בו, ואם יארע זה בעלמיה רבים תולד מביניהם
 התנועה המקומית בגשס, ולדעת הזאת נכלל ממוקשים
 רבים שזכרנו *
 הן אלה קנות דרכיך, ושמן דבר שנושתי ממך, כנאור אופן
 קשור הכפש עם הצוף, לא שעדיין הדברים צריכים בואר *

הנפש

לפי דעתי גם אתה ידידי! תודה לי גם כזה, שאין התנועה
 תולדת הציור מעולם, כי אם מקוזה הנפש, בהשיגה דברים
 רבים ונתאחדים משתני היחס במצב כאשר אמרנו * והן אמת
 טכח האחדים מקוזה הכח המחשבי, והשתדלותם לפעול
 מקוזה התשוקה הרצונית, כאשר הודעתני ידידי בכתבך
 האחרון; אלא שעם כל זה אין התשוקה הזאת היסודית,
 פועלת רחוק או קרוב מקום, כי המקום וכל משיגיו,
 חזיון הנפש, והרחוק או הקרוב ממשיגיו המקום, ואם
 האהבה והשנאה שבתשוקה היא היסודית, תושיה, איך
 תוליד חזיון הרחוק או הקרוב, שהוא שנוי המקום החזיוני,
 ועדיין לא בארת לי, ידיד האהוב! דעתך הרחבה בענין
 החזיון ומקורו ותולדותו, ואיך לדעתך יתקשרו העצמים לא
 באלו, ואם כל העצמות מושפעות או קצתן? וכדומה *
 ובלעדי פרטי הדברים הללו, אי אפשר להבין את דעתם
 לא להודות בהן ולא להשיבן עליהן *

ואשר אמרת, שאינו מן הנמנע שעצם אחד פרטי יפעול
 במכירו ויעורר בו מחשבות, הנה עליך לכאר בתחלה, אם
 הנית לאמר: **שמוחש א** יעורר בעצם **ב** מחשבות,
 או **שציור א** הוא, יעורר בעצם **ב** מחשבות * מעתה
 אם דעתך על המוחש לא תנצל מפח ההשפעה הממשית,
 שצריך שיגא דבר מפועל ונכנס בפעל * ואולם אם היתה
 כוונתך על הציור, הנה קרבת לדעת לייבניטץ, אלא
 ש לייבניטץ מוסיף על דבריו לאמר: שלא בא שינוי
 המחשבה בעצם **ב** כי אם ככח העצם הוא המוגבל מצוור
 עצם **א** וזהו פעולת ההשפעה הציורית שזכרתי למעלה *
 ואם כן הוא, לא יכחיש לייבניטץ התעוררות המחשבה
 שזכרת אתה ידידי! אך לדעתו אין התעוררות הזאת יוצאת
 מהמוחש, כי אם מצוור המוחש אשר בעצם המתעורר *

וככה המוטבע במתעורר הוא, כי כפי ציוריהם ישתקו
 כמות העצמים, וציוריהם משתנים בהשתנות מוחשיהם על
 דרך ההסכמה זוגית, לא השפעה. כן דעתו בפעולת כל
 הציורים אלו באלו כאשר זכרתי למעלה; ועל גוף האדם
 בפרט יאמר, שהאחדים הנקבצים בו, ישתנו בכח המוטבע
 בהם, כפי הציור אשר להם ממוצב יתר האחדים בעולם,
 וממקרי הנפש השוכנת בתוכם כמלך בגדוד. והנפש גם
 היא תשתנה בכח המוטבע בה, כפי הציור אשר לה ומצבה
 בעולם, וממקרי האחדים הסובבים אותה. [דהיינו הפועלים
 בה בלי אמצעיים כאשר זכרנו, כי גם הסובב חזיון] והנפש
 נתעלה על כל האחדים הנקבצים בגוף, במעלת כח השגתה,
 שהיא משגת את עצמה, ואת כל האחדים הנקבצים בגוף,
 באופן יותר בהיר ויותר שלם מכולם; ועל ידי האחדים
 הנקבצים בגוף, תכיר גם את שאר חלקי היצירה, כי הם
 קשורים ונאחזים אלו באלו, עד שהמשיג קצתם ישיג גם
 את כולם, ואולם בחלוק המדרגה: קצתם בהשגה בהירה
 וזכה וקצתם בהשגה נכונה וקודרה כידוע; וחלקי הגוף אשר
 על ידם תשיג הנפש את יתר חלקי היצירה, באופן יותר
 בהיר, הם נקראים בליים הרושיים [Organa sensuum];
 והנפש תרגיש את כל מקרה הגוף בהרגשה חזקה, עד
 שתשמח בהרגשה שלמותו ובריאותו, והוא העונג הגופני
 [Voluptas sensualis], ותנטער בהרגשת חסרונו ונטולו.
 והוא הכאב הגופני [Dolor].
 וההסכמה הזאת [Harmonia], שזין הנפש והגוף,
 היא קבועה ומיוסדת מאת יוצר הכל, באופן
 שכל תנועות הגוף מסכימות עם ציור הנפש ותשוקותיה וכן
 להפך. כי התנועה חזיון שינוי היחס בין האחדים הנקבצים
 ונקשר אותה הדברים בעולם המוחי, כן קשר החזיונות
 בעולם

בעולם האמיתי, ואם פן אחרי שמקרי האחדים שבנוף, דבקים
 עם מקרי הכפס, הנה גם חיוני תנועה שבנוף, מקושרים
 בקשר אמיץ עם מקרי האחד. שאז כפש האדם *
 מנעתה התנועה החיונית לא תולד, כי אם מתנועה החיונית
 בקודמת לה * שרשה בשניי האחדים המקובלים בנוף *
 השנויים הם פעולת כח המחשבי אשר באחדים הם,
 מובל מזיורים קודמים * ופעולת הכח המחשבי שבאחר
 בנוף, מסכמת עם שאר חלקי היצירה, וכיותר עם שנו
 הכפס המשכלת על דרך זוגי, ופעולתם פעולת ההשפעה
 הזיורית, דהיינו שפעולת כח המחשבי שבצמחי הנוף, ומסודרות
 על פי ציורי יתר האחדים שבעולם, ובפרט במדויג ייתר
 מעולה על פי ציורי כפש המשכלת, ושנויי המשכלת מסודרים
 גם הם על פי שנוי כחות האחדים שבנוף, ומצביהם, ואופן
 קשורם עם יתר עממי העולם, ולזה כון החכם הנזכר באמרו,
 שאין בין הנוף והכפס, כי אם: **הסכמיה זוגית**
מיוסדת מראש [Harmonia praestabilita].

גם ראיתי שכבוד מעלתך מתרעם על הדעה הזאת, שלפי
 דעתך היא תבטל הבחירה החפשית, ותשיב הכל אל הגזירה
 הכרוכה מקדם, ואין מקום לפי דרכה לזדק הגמול ומשפט
 העונש * אולם לפי דעתי אין הדבר כן * הרשימי עתה לדון
 לפיך, ואתה ידודי תראה ותשפט:

הבומר החפשי צריך שיכיר את עצמו, ויכיר את הכבומר,
 ואיזה תכלית יגיע ממנו, ואז יטה מעצמו את כח תשוקתו
 אל הדבר ההוא, מפאת היות התכלית ההוא טוב בעיניו *
 ואין הדבר הזה מוזק לבחירה, בלתי אם תבוא טעות כח
 התשוקה לא מזד הכרת התכלית; או לא מזד היות טוב בעיני
 הבומר; אבל זה דבר קוטר למהות הרצון ואמתתו, שיהיה
 הרוצה בומר בדבר לא טוב בעיניו * כי אלו היה הדבר כן,

היתה

היתה נטות התשוקה קרי והזדמן, לא בחירה חפשית; ו
 יכול הדבר על גז הקרי וההזדמן, אם אין לו סבה מצד עת
 היותו על בלתי היותו, רצוני לומר אם אי אפשר
 למשכיל להשכיל איך, ומדוע נהיה, ומה הכריע היותו
 ואלו היה אפשר לבחור שיבור את לא טוב בעיניו, הנה אין
 בעשתנותיו דבר אשר ממנו יוכל המשכיל, איך, ומדוע
 כפל הבחירה על צד זולת צד ואין לומר, שתהיה סבת הבחירה
 וההכרעה חוץ לגפש האדם הבוחר, כי אלו היה כן לא היה
 בוחר כי אם מוכרח; ואחרי שאין לבחירתו סבה, הנה
 היא קרי מוחלט, והוא מבואר הכוטול מעתה אין בחירה
 כי אם ברצון: שהיא נטית כח המשכיל אל דבר, מפאת
 הכרתו בתכלית הדבר ההוא, שהיא טובה וסר רצון
 והתשוקה מסוג אחד; אלא שברצון, הכרת הטוב, השגה
 משכלת, ובתשוקה, אינה כי אם השגה חושית, למטה
 ממשכלת. ופעמים שיתנגד הרצון לתשוקה, אם תהיה
 ההשגה המשכלת, הפך השגה החושית; ואז יראה, כאלו
 צמר האדם בדבר לא טוב בעיניו. כי אם תתגבר, דרך
 חשל, התשוקה על הרצון, הנה ידע האדם וירגיש בעצמו
 שלא טוב הוא עושה, ואין מכריח אותו אל המעשה ההוא,
 ואף על פי כן לא ימנע מעשותו. ואולם המשכיל יבין, שלא
 באתה הבחירה ההיא, מאד רצות הבוחר ברע בעיניו;
 כי אם מפאת היותו נפתה אל התשוקה, כאשר זכרנו.
 ואחרי אשר גור הרצון על דבר שיהיה או שלא יהיה,
 הנה נגמר ענין הבחירה החפשית, והפעולה הנמשכת מן
 הבחירה ההיא בנוף, לא תקרא פעולה חפשית, כי אם
 מפאת היותה תולדת הרצון החפשי, כלומר: שאם ירצה
 בה הרוצה, תהיה, ואם לא רוצה בה, לא תהיה; ואולם שיה
 בדבר כן שתפעל הפעולה ההיא בנוף. מוכח התכוונה שבנוף,

או שיהיה גם דפנש כח להגיע הגוף : כי הכח ההיא להגיע
לא יהיה גם הוא חפשי, כי לא יפול החופש, כי אם בגזירת
הרצון לא בזולתו * ודי לנו שלא תהיה הפעולה ההיא ולא
תבא, לולי יטה אליה ויבחר בה, ובבחינה הזאת תקרא
חפשיית, בין שתפעל בכח התנועה שבגוף על פי ציורי
העצמים האחדים הנקבצים בו, ותהיה פעולת ההשפעה
הציורית : או שתוקף על כח המחשבי שבגוף כח להגיע
הגוף, ותאמר, שמוננו יראה הפעולה בגוף על ידי השפעה
טבעית : אין זה לא מועיל ולא מזיק לבחירה החפשית *
והגזירה הקדומה, גם היא לא תבטל את חופש
הבחירה, אלא אם תגזור על דבר שיהיה, אם ייטב או אם
ירע בעיני הבחור, כאשר יאמרו קצת האנשים, שהחריצות
שקר ואין בו מועיל, לפי שהכל בגזירה * כי לפי דרכם
הגזירה מבטלת החריצות, כאלו לא יוכל בעל הבחירה
החפשית לעשות את הטוב בעיניו, אם היתה הגזירה הקדומה
שלא יעשה * אבל זה לפי דעתנו ודרכינו, מוחשבה כפסדת
ומבוארת הטוב * והגזירה לא תתנגד להחריצות מעולם,
ואין מעצור לבחור החפשי, לעשות טוב בעיניו : אחרי
שאין בחירת הרצון מוסובבת, כי אם מצוור התכלית לא
צוולתו, והגזירה הקדומה אינה סבת הרצון ולא פועלת
בו, כי אם מוסכמת עמו בכל דרכיו * והן אמת שלא
יהיה דבר ברצון, שלא היה בגזירה, אך אין הגזירה סבת
הרצון, כי אם ציור התכלית וטובו, הוא לבדו וכרוע
הרצון לבחור ולמאוס לשכוח ולאהוב *
ואם ישאל השואל : מה בכך, אם תהיה הגזירה סבת הרצון
ובבחירה, אם לא ? אחרי שאין דבר ברצון שלא היה בגזירה,
ואם כן אין הבחור חפשי כי אם מוכרח במעשיו, לפי
שאי אפשר לו לבטל הגזירה, ואם כן אין צדק בגמול ואין
משפט

משפט בעצמ חס ושלום ?

הנה שבנו אל מקום העיון אשר עמדו עליו כל בעלי
 החקירה, והוא: לאמת הבחירה והידיעה הקדומה.
 לעניות דעתי, לא נשתוללו כל אבריו לב בענין זה, כי
 מפאת בלבול ענין ההכרח והחופש, וענין הגמול * וכבר
 דברתי מזה למעלה, וכארתי ענין הבחירה החפשית,
 ושאלו הגזירה סותרת אותה, ומשפט אחד, לגזירה,
 ולידיעה *.

ואולם הגמול, הנה לפי דרכי, העונש הנקמי שקר, רצוני
 לומר שלא יגמול השם יתעלה רעה לעושי רע כדי להנקם
 מהם, כאשר יאמרו בעלי הנקמה * כי אין זה מדרכי
 המשפט וההזדקה להרבות הרעות בעולם לא לתכלית; וכי
 שביל שטוטה זה חטא והביא רעה לעולם, יוסיף השופט
 רעה על רעה חלילה? וכי יבא העונש, שהוא רעת הכאב
 והיגורים, על החטא שהוא רעת המדות והיזר?

כי נפשי! שלדעתי הדרך הזה רחוק מאוד מאוד מדרכי
 התורה והיראה, וגם זר הוא בעיני השכל זרות באין למעלה
 היגמו * ועם כל זה לא באו החוקרים במבוכת העיון בענין
 גמול, כי אם על הדרך ההוא * לדעתי: אין עונש,
 כי אם לטובת החוטא למען יוסר, רצוני לומר:
 אחרי שנקור החטא, סבלות הטוב והרע, הנה בהקשר
 העונש עם החטא, ידע השכל שחטא בטוב, ובחר ברע,
 וזה תכלית העונש * והן אמת שלפעמים יענש המענש
 שיוסרו אחרים ולא יעשו כמעשה המענש, אלא ששתי כונות
 הללו נדקו יחדיו, ומדרכי ההנהגה העליונה, לכונן בפעולה
 אחת אלף כונות מתחלפות *.

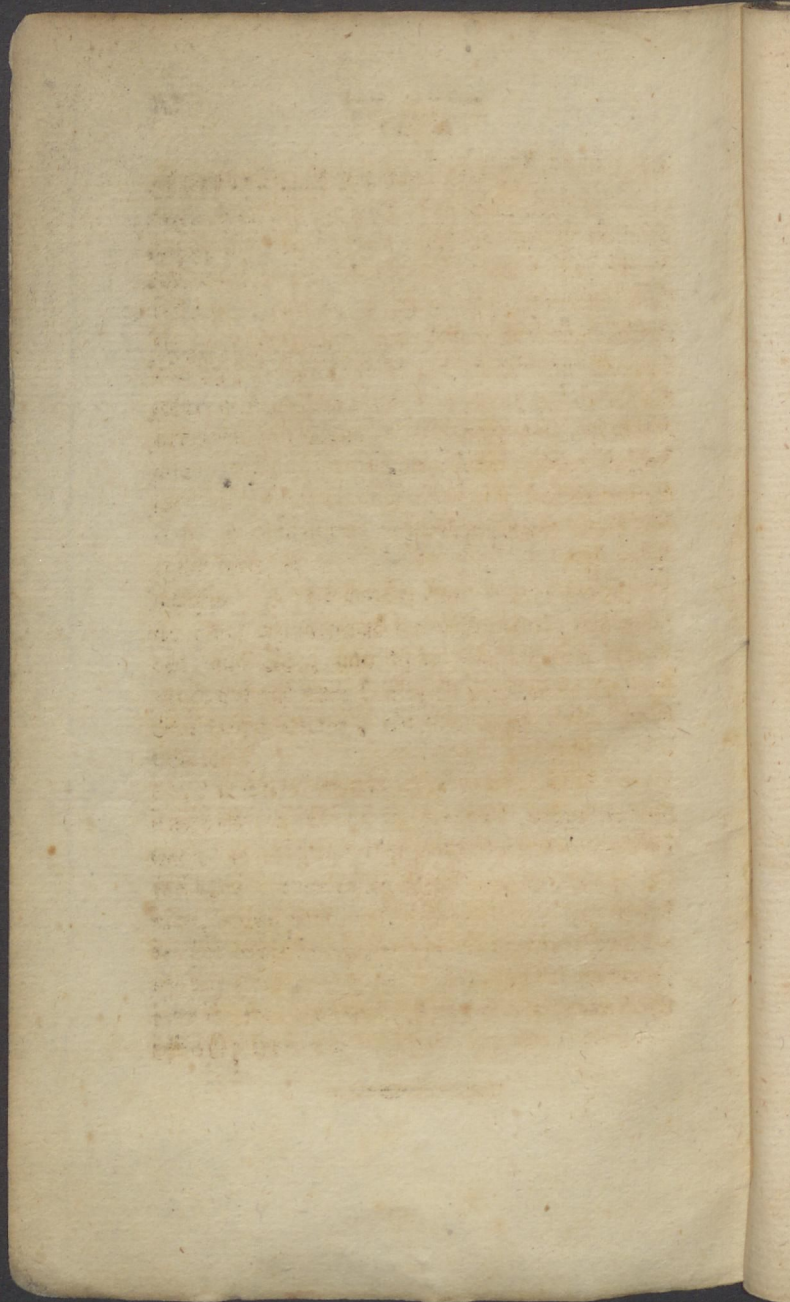
ואם השופט בבני אדם קצרה ידו להשיג את שתיהן, ואז
 ירע לאחד החוטא, למען שישמעו האחרים וייראוהו: הנה

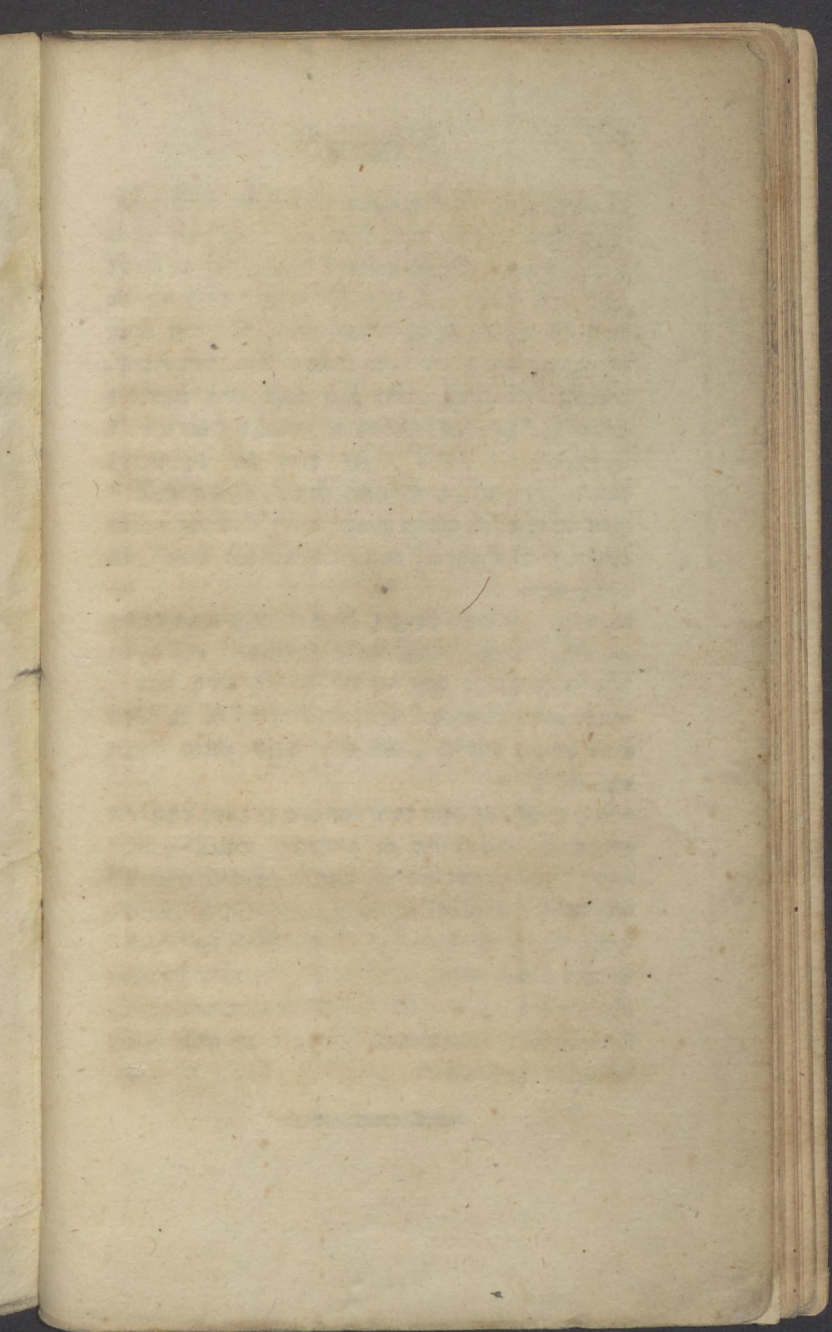
האל

הא השופט הצדק, לא יענין משפט האיש לטובת הכלל, כאשר
 יעשה המושל באדם, כי כל דרכיו משפט וכל פעלו תמים
 גוד כל איש ואיש ולא יענוש החוטא מעולם, כי אם לטובת
 האיש ההוא החוטא, ולטובת הכלל. והחוטא ההוא אלו ידע
 והקיין את תולדות העונש והאזנר האמת אשר יבוא לו על
 ידי העונש ההוא, בוודאי יתחנן להשופט אלהי האמת והצדק,
 שיפגמוהו, כי העונש רפואה לחלי הנפש ונזכור למכתה;
 ובלעדו אי אפשר לנפש שתתרפא, כי אם על דרך נסיון ולמעלה
 מדרכי התולדות והטבע. ולפי הדרך הזה אין תולדות
 המשפט ח"ו רעה, כי אם טובה לעולם, לאישים ולכללה,
 וסרה אם כן תלופת החוטא וכוכל היסורין מעל השם יתעלה
 לגמרי, כי כאשר אמרנו, העונש תרופה ותעלה לחוטא, ולא
 כקנה תמנו.

ואם תאמר, יש מקום למתלונן לאמר: מדוע היתה הנזירה
 על ראוכן שיחטא ויסבול יסורים לתועלתו, זעל שמעון
 שלא יחטא כלל, האם אין זה עול ח"ו בחיך השם,
 יתעלה שמו מכל חסרון? מדוע לא נחרץ על כל בני האדם
 שיהיו צדיקים גמורים, ולא יהיה נקום לעונש החוטא
 מכל וכל?

דעה, כי יאנומן מקום העיון אשר היינו בו בענין הבחירה
 החפשית, מהנזירה או הידיעה, ובאנוא — שאלה
 אחרת. והיא: מדוע היה חלוק המעלה והמדריגה ביסורים?
 ואם תשאל: מדוע לא היו כל בני אדם צדיקים גמורים,
 הוסף, והעמק השאלה: מדוע לא היו האבנים בעלי חיים?
 או הגבה למעלה: מדוע לא היו כל בני אדם מלאכי אלים? —
 ואין צורך לדעתי להאריך בזה, כיהשאלה הזאת מבוטאת הכטול,
 והתשובה ידועה ומפורסמת לכל מתחיל: שאי אפשר לעולם
 עלי חלוק מדריגה.





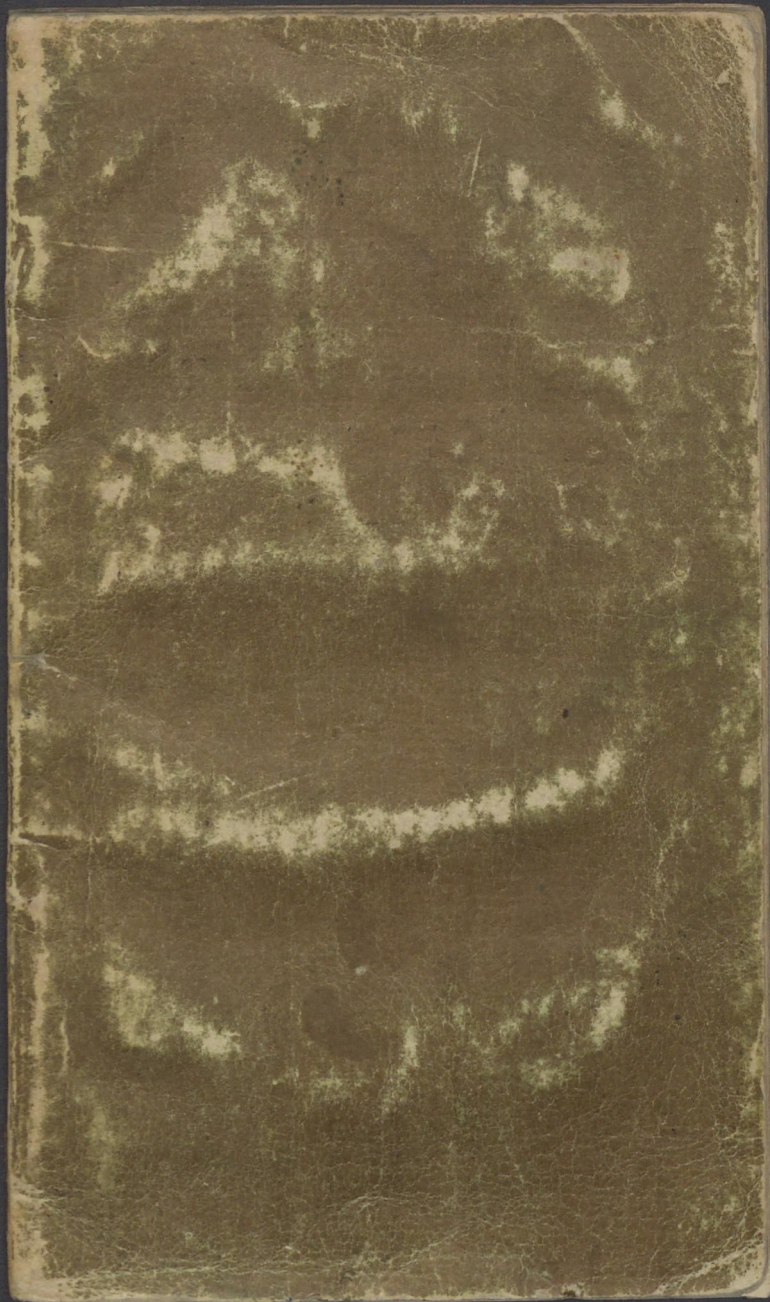
87895

VII:5.

Mende

1348

32450



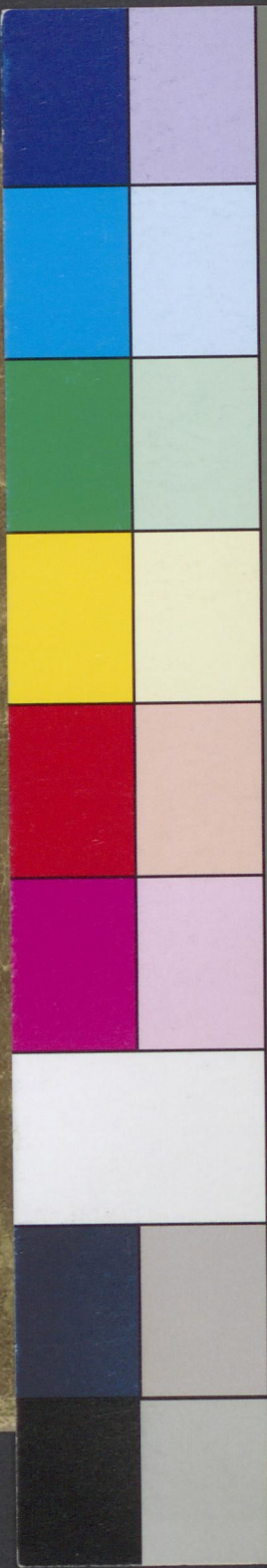
Inches

1 2 3 4 5 6 7 8
1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres

Colour Chart #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black



DANES
-PICTA
.COM

